

А.О. Зайнчковський

д.е.н., професор,

Закревська Л.М.

к.е.н.

Національний університет харчових технологій

**ІНДИКАТОРНИЙ МЕТОД ОЦІНКИ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ КОНДИТЕРСЬКОЇ
ПРОМИСЛОВОСТІ У ВИЗНАЧЕННІ РЕЗЕРВІВ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ**

У період формування ринкових засад економіки в кондитерській промисловості відбулися позитивні зрушення щодо врахування попиту споживачів, розвитку ринкових механізмів, забезпечення достатньо високого рівня конкурентоспроможності продукції як на вітчизняному, так і на зовнішньому ринках. Проте, подальший розвиток кондитерського виробництва потребує пошуку резервів підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств галузі.

Питанням розробки та удосконалення методичних підходів щодо оцінки конкурентоспроможності підприємств присвячені праці багатьох вітчизняних і зарубіжних учених [1-4]. Проте, більшість існуючих методик не дають змогу кількісно визначати резерви підвищення конкурентоспроможності підприємств.

Тому метою нашого дослідження є розробка науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення методики оцінки конкурентоспроможності підприємств кондитерської промисловості України для визначення резервів її підвищення.

Для наочного виявлення можливостей та загроз вітчизняних виробників продукції кондитерської промисловості нами запропонований індикаторний метод оцінки конкурентоспроможності підприємств, що дає можливість у

формалізованому вигляді описати стан параметрів того чи іншого досліджуваного об'єкта і на цій підставі сформулювати рекомендації з підвищення результативності його функціонування.

Конкурентоспроможність досліджуваних підприємств та резерви її підвищення будемо визначати на основі порівняння відносних показників функціонування провідних кондитерських підприємств із економічними та соціальними стандартами відповідних рівнів:

- 1) світове лідерство;
- 2) світовий стандарт;
- 3) національне лідерство;
- 4) національний стандарт;
- 5) галузеве лідерство;
- 6) галузевий стандарт;
- 7) пороговий рівень.

Якщо підприємство перебуває нижче за пороговий рівень, то воно вважається зовсім не конкурентоспроможним.

Оцінку конкурентоспроможності підприємств кондитерської промисловості за індикаторним методом будемо проводити за 5-ма економічними стандартами, а саме: за ефективністю використання речових, інформаційних та трудових ресурсів; за місткістю ринку; за рівнем доходів; за ефективністю використання часу. Виходячи із зазначених напрямів наукового дослідження, можна виокремити наступні економічні індикатори:

1) індикатор використання ресурсів (КР) – це співвідношення між коефіцієнтом доходів підприємства – Кдп ([Чистий прибуток підприємства] : [Відрахування до бюджету та соціальних фондів]) та коефіцієнтом ресурсів підприємства – Крп ([Ресурси, авансовані підприємством] : [Ресурси, застосовані підприємством]).

Ресурси, авансовані підприємством, - це всі наявні ресурси підприємства у вартісному виразі, включаючи резервні робочі місця, понаднормовані запаси

сировини, матеріалів, невстановлене обладнання, страховий фонд та фонд ризику.

Ресурси, застосовані підприємством, - це ресурси, авансовані підприємством за відрахуванням ресурсів, що не використовуються.

$$KP = K\partial n / Kpn \rightarrow \max \quad (1)$$

2) індикатор використання праці (КПр) – це співвідношення чистого прибутку підприємства (ЧПп) і вартості робочих місць підприємства (ВРМп).

Вартість робочих місць – це середньорічна вартість робочих місць підприємства, яка визначається порівнюванням середньорічної вартості основних засобів і середньорічної кількості робочих місць.

$$KPr = ЧПп / ВРМп \rightarrow \max \quad (2)$$

3) індикатор місткості ринку (КМ) – це співвідношення валового прибутку підприємства (ВПп) і прибуткової місткості ринку даного товару (ПМРт).

Прибуткова місткість ринку визначається сукупним грошовим попитом споживачів на товар за відрахуванням тієї умовної частини попиту, яка спрямовується на відшкодування витрат на виробництво і реалізацію товару.

$$KM = ВПп / ПМРт \rightarrow \max \quad (3)$$

4) індикатор дохідності (КД) – це співвідношення валового доходу підприємства у розрахунку на одного робітника, включаючи його власників (ВДПр), і аналогічного доходу, який отримується в комерційній галузі діяльності в цілому в економіці країни (КВДПр).

$$KD = ВДПр / КВДПр \rightarrow \max \quad (4)$$

5) індикатор використання часового ресурсу (КЧ) – співвідношення між часом, за який вимірюється отриманий валовий дохід підприємства ($t_{вд}$) і часом, який необхідний для збільшення цього показника вдвічі ($t_{2вд}$).

$$KCh = t_{вд} / t_{2вд} \rightarrow \max \quad (5)$$

Наведені показники зіставляються з аналогічними нормативними або фактичними показниками конкурентів, що дає змогу оцінити індивідуальний рівень конкурентоспроможності підприємства за економічними стандартами.

Відносно встановленого рівня конкурентоспроможності підприємства залежно від глобалізації цілей дослідження будуємо матрицю конкурентоспроможності підприємства (МКП), у якій відображаються відносні величини вибраних стандартів (індикаторів) і їх відсотково-бальне вираження (табл.1).

Таблиця 1

**Матриця конкурентоспроможності підприємств
кондитерської промисловості України**

№ п/п	Рівень конкурентоспроможності	Стандарти									
		КР		КПр		КМ		КД		КЧ	
		відн. од.	бал	відн. од.	бал	відн. од.	бал	відн. од.	бал	відн. од.	бал
1	Світове лідерство	5	100	3,5	100	0,5	100	1	100	0,7	100
2	Світовий стандарт	4,81	76,2	2,8	80	0,44	88	0,9	90	0,62	88,57
3	Національне лідерство	2,94	58,8	2,5	71,42	0,36	71	0,78	78	0,46	65,71
4	Національний стандарт	2,46	49,2	2,4	68,57	0,30	59	0,66	66	0,36	51,43
5	Галузеве лідерство	2,18	43,6	2,06	58,85	0,19	38	0,51	51	0,27	38,58
6	Галузевий стандарт	1,67	33,4	1,6	45,71	0,07	13	0,38	38	0,15	21,43
7	Пороговий рівень	1,33	26,6	1	28,57	0,01	2	0,15	15	0,09	12,85
8	“Roshen”	2,27	45,4	2,0	57,1	0,23	46,0	0,48	48,0	0,31	44,3
9	“А.В.К.”	2,19	43,8	1,9	54,3	0,18	36,0	0,41	41,0	0,27	38,6
10	“Київ-Конті”	1,89	37,8	2,1	60,0	0,16	32,0	0,39	39,0	0,26	37,1
11	ЗАТ “Світоч”	2,2	44,0	2,0	57,1	0,15	30,0	0,4	40,0	0,28	40,0
12	“Крафт Фудз Україна”	1,79	35,8	1,8	51,4	0,15	30,0	0,38	38,0	0,26	37,1

У матриці конкурентоспроможності вищий рівень індикатора, отриманий експертним способом, беруть за 100 балів. На основі наведених даних можна дати бальний розрахунок рівня конкурентоспроможності як щодо окремих індикаторів, так і щодо їх комплексу в цілому. При цьому формула для розрахунку загального фактичного рівня конкурентоспроможності підприємства за економічними стандартами (ЗКПе) матиме такий вигляд:

$$ЗКПе = \frac{КРnб + КПрnб + КМnб + КДnб + КЧnб}{КРсб + КПрсб + КМсб + КДсб + КЧсб} \quad (6),$$

де $сб$ – обраний для оцінки конкурентоспроможності рівень ($c = 1, 2, \dots, 7$) у балах;

$nб$ – показник даного індикатора на рівні підприємства ($n = 8 \div 12$).

Так, на рівні галузевого стандарту конкурентоспроможність кондитерської корпорації “Roshen” становитиме:

$$ЗКПе = \frac{45,4 + 57,1 + 46,0 + 48,0 + 44,3}{33,4 + 45,71 + 13,0 + 38,0 + 21,43} = \frac{240,8}{151,54} = 1,589$$

На основі проведених розрахунків можна зробити висновок, що рівень конкурентоспроможності корпорації “Roshen” відповідає галузевому стандарту, оскільки $ЗКПе \geq 1$. Аналогічно розраховується конкурентоспроможність інших підприємств.

Результати розрахунків конкурентоспроможності провідних кондитерських підприємств за економічними стандартами зображені у табл. 2.

На основі даних, наведених у табл. 2, можна зробити висновок, що конкурентоспроможність усіх досліджуваних підприємств відповідає галузевому стандарту, а конкурентоспроможність кондитерської корпорації “Roshen” також галузевому лідерству. Крім того, рівень конкурентоспроможності інших провідних підприємств кондитерської промисловості також поступово наближаються до рівня галузевого лідерства.

Таблиця 2

**Конкуреноспроможність підприємств кондитерської промисловості
України, розрахована за економічними стандартами**

Стандарти Підприємство	Світове лідерство	Світовий стандарт	Національн е лідерство	Національн ий стандарт	Галузеве лідерство	Галузевий стандарт	Пороговий рівень
“Roshen”	0,482	0,570	0,698	0,818	1,047	1,589	2,832
“А.В.К.”	0,427	0,505	0,620	0,726	0,929	1,410	2,514
“Київ-Конті”	0,412	0,487	0,597	0,700	0,895	1,359	2,422
ЗАТ “Світоч”	0,422	0,499	0,612	0,718	0,918	1,393	2,483
“Крафт Фудз Україна”	0,385	0,455	0,558	0,654	0,836	1,269	2,262

На основі запропонованої матриці конкуреноспроможності кондитерських підприємств можна визначити їх резерви (Р) і втрати (В) та провести відповідний аналіз (табл. 3).

Резервами для підприємства є різниця між більш високими показниками того чи іншого стандарту (індикатора) і реальною величиною показників самого підприємства.

Втратами є різниця між величиною порогового рівня стандарту і величиною цього стандарту для підприємства.

Таблиця 3

Резерви і втрати рівня конкуреноспроможності підприємства

№ п/п	Резерви і втрати рівня конкуреноспром ожності	Стандарти										
		КР		КПр		КМ		КД		КЧ		Σ
		відн. од.	бал	відн. од.	бал	відн. од.	бал	відн. од.	бал	відн. од.	бал	бал
		“Roshen”										
	Резерви:											
1	Світове лідерство	2,73	54,6	1,5	42,9	0,27	54	0,52	52	0,39	55,7	259,2
2	Світовий	2,54	30,8	0,8	22,9	0,21	42	0,42	42	0,31	44,27	181,97

Продовження табл. 3

3	Національне лідерство	0,67	13,4	0,5	14,32	0,13	25	0,3	30	0,15	21,41	104,13
4	Національний стандарт	0,19	3,8	0,4	11,47	0,07	13	0,18	18	0,05	7,13	53,4
5	Галузеве лідерство	-	-	0,06	1,75	-	-	0,03	3	-	-	4,75
6	Галузевий стандарт	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Втрати	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Резерви	-	102,6	-	93,34	-	134	-	145	-	128,5	603,45
	Сума втрат чи резервів у балах *	-	102,6	-	93,34	-	134	-	145	-	128,5	603,45
“Крафт Фудз Україна”												
	Резерви:											
1	Світове лідерство	3,21	64,2	1,7	48,6	0,35	70	0,62	62	0,44	62,9	307,7
2	Світовий стандарт	3,02	40,4	1	28,6	0,29	58	0,52	52	0,36	51,47	230,47
3	Національне лідерство	1,15	23	0,7	20,02	0,21	41	0,4	40	0,2	28,61	152,63
4	Національний стандарт	0,67	13,4	0,6	17,17	0,15	29	0,28	28	0,1	14,33	101,9
5	Галузеве лідерство	0,39	7,8	0,26	7,45	0,04	8	0,13	13	0,01	1,48	37,73
6	Галузевий стандарт	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Втрати	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Резерви	-	148,8	-	121,84	-	206	-	195	-	158,79	830,43
	Сума втрат чи резервів у балах *	-	148,8	-	121,84	-	206	-	195	-	158,79	830,43

* Якщо втрати > 0, то всі резерви = 0, і навпаки.

За даними табл. 3 можна зробити висновок, що у обох досліджуваних підприємств кондитерської промисловості існують значні резерви підвищення конкурентоспроможності. Так, корпорація “Roshen” може покращити свої конкурентні позиції за рахунок більш ефективного використання ресурсів

підприємства, у т. ч. трудових. Але особливу увагу необхідно звернути на використання часового резерву, оскільки значення цього показника найбільше – 145 балів.

У закритого акціонерного товариства “Крафт Фудз Україна” невикористаних можливостей значно більше, ніж у “Roshen”. Найгірше застосовується індикатор дохідності., що свідчить про отримання незначної частки валового доходу на кожного робітника підприємства у порівнянні з його галузевим значенням. Також можна підвищити рівень конкурентоспроможності за рахунок більш ефективного використання існуючих на фабриці ресурсів: виробничих, трудових, часових.

Оскільки значення індикаторів досліджуваних підприємств вищий за пороговий рівень, то втрати не розраховуються.

Резерви підвищення конкурентоспроможності підприємств кондитерської промисловості України графічно можна зобразити за допомогою рис. 1.

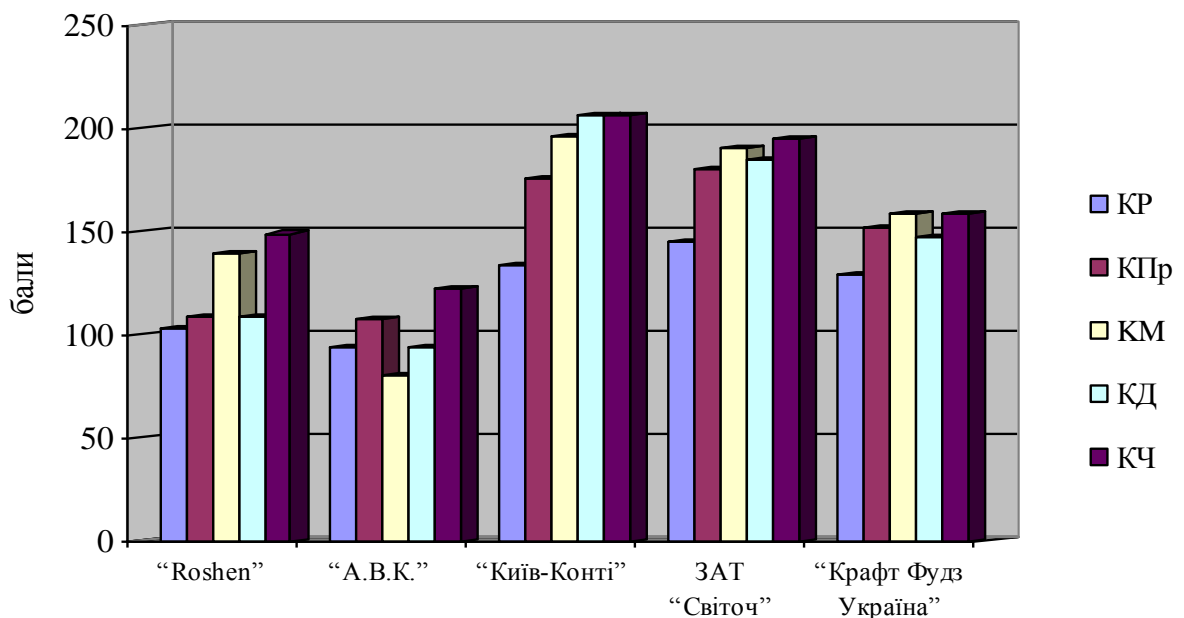

Рис.1. Резерви підвищення конкурентоспроможності підприємств кондитерської промисловості України¹

¹ Розраховано на основі фінансових показників роботи підприємств у 2005 році

Таким чином, використання індикаторного методу оцінки конкурентоспроможності підприємств кондитерської промисловості дало можливість кількісно визначити резерви її підвищення. Найбільш невикористані можливості у ВО “Київ-Конті”, найменше – у концерну “А.В.К.”. Інші провідні підприємства галузі також можуть поліпшити свої конкурентні позиції на ринку України. Слід відзначити, що резерви підвищення конкурентоспроможності підприємств існують за усіма економічними стандартами – індикаторами використання ресурсів, праці, часового ресурсу, місткості ринку, дохідності.

Список літератури:

1. Балабанова Л.В., Холод В.В. Маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств: стратегічний підхід. — Донецьк: ДУЕТ ім. Туган-Брановського, 2006 - 294 с.
2. Должанський І.З., Загорна Т.О. Конкурентоспроможність підприємства: Навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2006 - 384 с.
3. Фатхудинов Р.А. Менеджмент конкурентоспособности товара. - М., 1995.- 55 с.
4. Tomczak T., Langer T. Corporate brand management. — Wiesbaden, 2004.
5. Репіна І.М. Підприємницький потенціал: методологія оцінки та управління // Вісник Української академії державного управління при Президентіві України. – 1998. - № 2. – С.262-271
6. Авдеенко В.Н., Котлов В.А. Производственный потенциал промышленного предприятия. – М.: Экономика, 1989. – 240 с.